

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

Навчально-науковий інститут денної освіти

Кафедра правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач (начальник) кафедри

_____ проф. Г. В. Лаврик

« ____ » _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Порівняльне конституційне право»

Освітньо-професійна програма /спеціалізація	«Право» <i>(назва)</i>
Спеціальність	081 Право <i>(код, назва спеціальності)</i>
Галузь знань	08 Право <i>(код, назва галузі знань)</i>
Ступінь вищої освіти	бакалавр <i>(бакалавр, магістр, доктор філософії)</i>

Робоча програма навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право» схвалена та рекомендована до використання в освітньому процесі на засіданні кафедри, протокол від «28» лютого 2023 року № 7

ПОЛТАВА – 2023

Розробник (-и)/укладачі програми:

Вікторія Каюн – к.і.н., старший викладач кафедри правознавства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право»

к. ю. н., доцент

_____ Олег КУЛЬЧІЙ

ЗМІСТ

Розділ 1.	Опис навчальної дисципліни	4
Розділ 2.	Перелік компетентностей та програмних результатів навчання	5
Розділ 3.	Програма навчальної дисципліни	8
Розділ 4.	Тематичний план навчальної дисципліни	14
Розділ 5.	Оцінювання результатів навчання	33
Розділ 6.	Інформаційні джерела	39
Розділ 7.	Програмне забезпечення навчальної дисципліни	45

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1. Опис навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право» для студентів спеціальності 081 Право освітньо-професійна програма Право

Місце в структурно-логічній схемі підготовки	<i>Пререквізити</i> (Prerequisite) (дисципліни, що містять знання, уміння й навички, необхідні для освоєння дисципліни, що вивчається): «Теорія держави і права», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Юридична деонтологія», «Конституційне право України». <i>Постреквізити</i> (Postrequisite) (дисципліни, для вивчення яких потрібні знання, уміння й навички, що здобуваються по завершенню вивчення даної дисципліни): «Адміністративне право», «Муніципальне право»
Мова викладання	Українська мова
Статус дисципліни – обов’язкова	
Курс/семестр вивчення	денна – 1; заочна – 1.
Кількість кредитів ЄКТС/ кількість модулів	Кількість кредитів за ЄКТС – 4 / 2 модулі
Денна форма навчання:	
Кількість годин:	
– загальна кількість: 2 семестр – 120	
– лекції: 2 семестр – 34	
– семінарські заняття: 2 семестр – 14	
– самостійна робота: 2 семестр – 72	
– вид підсумкового контролю: 2 семестр – ПМК (залік)	
Заочна форма навчання:	
Кількість годин:	
– загальна кількість: 2 семестр – 120	
– лекції: 2 семестр – 12;	
– семінарські заняття: 2 семестр – 8	
– самостійна робота: 2 семестр – 100	
– вид підсумкового контролю: 2 семестр – ПМК (залік)	

Розділ 2. Перелік компетентностей та програмних результатів навчання

Метою вивчення навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право» є формування аналітичних знань та практичних умінь щодо узагальнення державно-правової теорії та практики конституційного будівництва як в Україні так і в державах світу з використанням відповідної методології порівняльного правознавства.

Завданнями порівняльного конституційного права є:

- здатність здійснювати порівняльно-правовий аналіз конституційно-правових процесів і явищ, розуміти проблемні аспекти їх реалізації і демонструвати власне бачення шляхів їх розв’язання;
- здатність проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел конституційного права (Конституцій та інших конституційно-правових актів зарубіжних країн, монографій, наукових статей тощо);
- здатність давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю;
- здатність пояснювати характер певних вітчизняних та зарубіжних конституційно-правових подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту;
- здатність виявляти знання і розуміння основних сучасних конституційно-правових доктрин, цінностей та конституційних принципів функціонування національної правової системи у порівнянні із зарубіжними;
- забезпечення засвоєння необхідних знань та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів конституційного права і норм фундаментальних галузей права;
- здатність пояснювати природу та зміст основних конституційно-правових правових явищ і процесів;
- розвиток загальної політико-правової культури студентів.

Навчальна дисципліна покликана сприяти оволодінню майбутніми фахівцями сукупністю відповідних **компетентностей**, а також формуванні і розвитку **здатності** здійснювати правозастосовчу діяльність.

Таблиця 2. Перелік компетентностей та програмних результатів навчання

№ з/п	Компетентності, якими повинен оволодіти студент	Програмні результати навчання
Загальні компетентності		
1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1)	Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин (РН 1);
2.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК3)	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел (РН 3)
3.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК7)	Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності (РН 14)
4.	Здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 8)	Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю (РН 5)
5.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК 11)	Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи (РН 18)
6.	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми (ЗК12).	Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань групи (РН 17)
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності		
7.	Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві (СК 1)	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему (РН 6)
8.	Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи (СК3)	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів (РН 19)
9.	Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини (СК 4)	Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини (РН 2)
10.	Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих	Знати та розуміти основи права Європейського Союзу (РН 4)

№ з/п	Компетентності, якими повинен оволодіти студент	Програмні результати навчання
	правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України. (СК 6)	
11.	Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право (СК 7)	Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло (РН 12)
12.	Здатність застосовувати правові принципи та доктрини (СК 8)	Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи (РН 18)
13.	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення (СК16)	Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки. (РН 20)

Розділ 3. Програма навчальної дисципліни

Програму навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право» обговорено і схвалено на засіданні кафедри правознавства.

Протокол засідання кафедри від «29» серпня 2022 року № 1.

Програмний зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Теоретичні аспекти порівняльного конституційного права

Тема 1. Поняття, предмет та зміст порівняльного конституційного права.

Поняття і предмет порівняльного конституційного права. Основні сучасні доктрини (школи) конституційного права. Методологія порівняльного конституційного права. Конституційна ідентичність та конституційні системи.

Конституційно-правові відносини: поняття, зміст, характеристика елементів. Суб'єкти конституційного права: держава, нація, громадяни, політичні партії та громадські організації, засоби масової інформації, державні органи та посадові особи, територіальні громади та ін.

Джерела конституційного права: поняття та загальна характеристика окремих видів. Основні види джерел в конституційному праві: нормативно-правові акти, судові прецеденти, правові звичаї, а також конституційні та міжнародні договори, статuti територіальних автономій, парламентські регламенти, рішення органів конституційної юрисдикції, релігійні, доктринальні джерела та інші. Відповідальність в конституційному праві.

Тема 2. Теорія конституції та сучасні конституційні моделі.

Поняття та сутність Конституції як основного закону суспільства й держави. Класифікація конституцій зарубіжних країн: мета та критерії класифікації. Об'єкт конституційного регулювання: 1) права і свободи людини і громадянина; 2) організація публічної влади; 3) політико-територіальний устрій. Дія конституцій.

Конституційні моделі. Способи прийняття та розробки конституцій в зарубіжних країнах. Функції та юридичні властивості Конституцій. Форма і структура конституції. Порядок прийняття та внесення змін (поправок) до конституцій.

Тема 3. Конституційний контроль в зарубіжних країнах.

Правова охорона конституції. Поняття і організація конституційного контролю (нагляду). Американська, європейська (австрійська) та «кельзенівська» моделі організації конституційного контролю. Види конституційного контролю. Основні теорії обґрунтування конституційного контролю.

Компетенція органів конституційного контролю і механізм її реалізації. Порядок формування органів конституційного контролю. Загальна характеристика органів конституційної юрисдикції зарубіжних держав.

Тема 4. Історія та основні ідеї конституціоналізму.

Поняття та структура конституціоналізму. Рівні конституціоналізму. Виникнення ідей верховенства права. Зародження парламентаризму: від фінансових до законодавчих прерогатив.

Сучасні тенденції конституціоналізму: супранаціоналізм та конституційний патріотизм. Наднаціональність у праві. Деліберативна демократія та економічні свободи. Напрями конституційної трансформації та глобалізація права.

Тема 5. Держава як категорія конституційного права.

Держава як категорія конституційного права: поняття, ознаки, класифікація. Державна влада. Єдність та розподіл влади. Механізм стримувань та противаг. Поняття, ознаки та структурні елементи форми держави. Основними елементами, що складаються структуру форми держави є: 1) форма державного правління; 2) форма державного (політико-територіального) устрою; 3) державний режим. З позиції теорії поділу влади і поділяється на: 1) полікратичну, 2) монакратичну, та 3) сегментарну форми державного правління. Форма державного правління: поняття, види (монархія, республіка), особливості (прикладі).

Форма державного (політико-територіального) устрою сучасних держав: поняття, ознаки (унітарна держава, автономії в зарубіжних країнах; федерації в зарубіжних країнах; конфедерації в зарубіжних країнах; регіоналістська держава; інші форми державного (політико-територіального) устрою) (конфедерація, співдружність, союз, асоційовані держави, унії, ліги, кондомініуми)

Державний режим: поняття, види (демократичні (ліберально-демократичні, соціальної демократії) та авторитарні (тоталітарні, расистські тощо)). Типи державних режимів: абсолютизм, обмежений дуалізм, дуалізм, президенціалізм, парламентаризм, міністеріалізм, партократизм.

Тема 6. Засади конституційного ладу.

Конституційний лад і його засади. Соціальна, правова, демократична держава. Принцип обмеження влади конституцією та законами. Принцип верховенства права як складова конституційного ладу. Конституційно-правові засади політичної системи.

Порівняльний аналіз конституційного регулювання статусу особи в сучасному світі. Конституційні засади економічної системи. Державний суверенітет. Державні символи та державна (офіційна) мова.

Тема 7. Основоположні цінності і принципи конституційного порядку.

Значення і роль принципів і цінностей в конституційному праві. Природа конституційних цінностей. Сутнісні конституційні цінності. Інституційні конституційні цінності. Інтерпретація конституційних принципів.

Гідність людини: основні концепції та самовизначення особи. Конституційна юриспруденція про людську гідність. Конституційне визначення людської гідності.

Свобода і приватна автономія, свобода волі і свавілля.

Принцип пропорційності та допустимі межі обмеження прав людини

Тема 8. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.

Засади конституційного статусу людини та громадянина. Зміст та способи визначення правового положення людини: позитивний і негативний.

Інститут громадянства (підданства): поняття, підстави набуття та втрати громадянства. Єдине громадянство.

Конституційні права, свободи та обов'язки: поняття, юридична природа, гарантії. Класифікація конституційних прав. Види та характеристика особистих, політичних та інших прав людини та громадянина. Природні права. Позитивні права. Правові підстави обмеження в реалізації конституційних прав і свобод.

Державно-правові та міжнародно-правові механізми захисту прав громадян.

Тема 9. Конституційні форми безпосереднього народовладдя. Виборче право та виборчі системи.

Демократія та її форми. Принцип народного суверенітету. Співвідношення представницької та безпосередньої демократії. Референдум (плебісцит). Народна ініціатива. Види референдумів. Предмет референдумів в різних країнах.

Вибори. Поняття, соціальна функція та види виборів. Періодичність виборів. Організація і проведення виборів. Виборче право: поняття та основні принципи. Активне виборче право (право обирати). Пасивне виборче право (право бути обраним). Принципи виборчого права: загальне виборче право; рівне

виборче право; таємне голосування; незалежних виборів. Виборчі кваліфікації (цензи): технічні, дискримінаційні. Віковий ценз, ценз статі, ценз осілості, ценз громадянства, ценз судимості, ценз дієздатності, расовий ценз, ценз освіти, майновий ценз, релігійні цензи, моральні цензи та ін.

Виборчий процес, його основні стадії. Сучасні виборчі системи: мажоритарна (альтернативна) і пропорційна (представницька). Система єдиного голосу, що не передається (обмежений вотум), кумулятивний вотум, система єдиного голосу, що передається, панашування та ін.

Тема 10. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи та духовного життя суспільства.

Конституційне право як «політичне» право: свобода політичної діяльності та національна конституційна система. Основи та межі правового регулювання громадських об'єднань.

Конституційний статус політичних партій: еволюція та інституціоналізація. Поняття політичних партій, їх сутність, функції, організація. Правосуб'єктність політичних партій: програмні цілі та статут; організаційно-територіальна структура та демократичність; періодична участь у виборах. Класифікація політичних партій: 1) Консервативні партії, релігійні (клерикальні, конфесійні) партії, ліберальні партії, реформістські партії, партії «зелених» (екологічні партії), гуманістичні партії, радикалістські партії, неофашистські партії; 2) кадрові партії, масові партії, партії-рухи; 3) з точки зору правового стану розрізняють зареєстровані та незареєстровані, легальні, нелегальні партії тощо. Сучасні партійні системи: багатопартійна система, двопартійна система, однопартійна система, «безпартійна система».

Структура громадянського суспільства та конституційний статус громадянських інституцій: соціальні спільноти, сім'я, церква, школа. Свобода асоціацій та конституційна система: принцип добровільного членства та явочний порядок легалізації. Конституційний статус асоціацій підприємців та їх вплив на державну політику. Союзи споживачів та безпека довкілля. Конституційний статус професійних спілок: поняття, функції та завдання. Порядок легалізації профспілок.

Держава і релігія. Конституційно-правове регулювання релігійних відносин та їх вплив на політичне життя. Вплив релігії на структуру національних конституційних систем. Конституційне оформлення статусу релігійних утворень: релігійні громади, світові релігії та структура публічної влади. Свобода совісті та віросповідання, відділення церкви від держави, церква та академічна свобода.

Модуль 2

Конституційно-правовий статус органів публічної влади

Тема 11. Інституційний дизайн та конституційні моделі влади.

Принцип субсидіарності та територіальна організація влади: унітаризм та федералізм. Основоположні засади.

Право на самовизначення та сецесія.

Поділ влади та система стримувань і противаг. Засади доктрини поділу влади.

Тема 12. Інститут законодавчої влади. Парламентаризм та конституційно-правовий статус парламенту.

Конституційні моделі законодавчої влади. Загальна характеристика представницьких органів. Поняття та етапи розвитку парламенту. Місце і роль парламентів у системі влади в зарубіжних країнах.

Поняття і соціальні функції парламенту. Класифікація парламентів. Структура парламентів.

Формування парламенту, структура та склад парламенту, основні форми діяльності. Парламентські фракції, комітети та комісії. Порядок роботи парламенту: сесії та загальні парламентські процедури. Внутрішня структура парламенту. Повноваження парламенту.

Законодавчий процес.

Конституційно-правовий статус депутата в зарубіжних країнах. Депутатський мандат. Імунітет та індемнітет. Парламентський контроль за діяльністю органів державної влади. Конституційні засади інституту народного захисника (омбудсмена).

Тема 13. Конституційно-правовий статус глави держави.

Державна влада як інститут конституційного права. Інститут глави держави та його різновид. Місце роль глави держави в системі розподілу влади. Порядок і умови заміщення поста (посади) глави держави в монархіях та республіках. Функції, компетенція та відповідальність глави держави. Допоміжні органи при главі держави. Взаємовідносини глави держави з парламентом, урядом та іншими державними органами. Акти глави держави. Імпічмент.

Тема 14. Конституційно-правовий статус уряду.

Система органів виконавчої влади. Місце уряду в системі вищих органів влади. Форми органів виконавчої влади. Порядок формування уряду. Види урядів: однопартійний уряд, коаліційний уряд, службовий уряд, уряд меншості, уряд

національної єдності, безпартійний уряд, тимчасовий уряд. Компетенція та акти. Структура та організація урядів. Глава уряду, члени уряду та їх статус. Політична відповідальність уряду. Організація виконавчої влади в умовах різних форм державного правління. Допоміжні органи уряду в різних країнах. Конституційно-правова, політична, кримінальна, цивільно-правова, дисциплінарна відповідальність урядів зарубіжних країн.

Тема 15. Конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя.

Поняття судової влади, її місце та роль в системі поділу влади. Конституційні основи організації судової влади. Системи судових органів. Адміністративна юстиція. Взаємовідносини судової влади і органів прокуратури в різних країнах. Суд присяжних. Основні принципи організації та діяльності судової влади. Конституційно-правовий статус суддів в зарубіжних країнах. Загальні принципи правового статусу суддів: призначення, незмінність, незалежність суддів та суддівська несумісність. Судовий імунітет. Відповідальність суддів. Суддівське самоврядування. Моделі конституційної юстиції. Організація і формування органів конституційного контролю. Функції, повноваження, акти, правові позиції органів конституційної юрисдикції.

Тема 16. Конституційні моделі місцевого управління та місцевого самоврядування.

Поняття та засади місцевого управління. Система, структура та форми діяльності місцевих органів. Системи місцевого управління. Види, теорії місцевого самоврядування. Порядок формування, структура, склад і порядок роботи органів місцевого управління. Порівняльний аналіз діяльності органів самоврядування в різних державах світу. Гарантії місцевого самоврядування. Статус депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування. Відносини органів місцевого самоврядування із центральною владою у зарубіжних державах.

Тема 17. Сучасні тенденції конституціоналізму.

Співвідношення національного та міжнародного права. Багаторівневий конституціоналізм ЄС та конституційний патріотизм. Застосування зарубіжного права у діяльності конституційної юстиції. Новітні технології, біоетика та права людини. Конституціоналізм та перехідна юстиція. Конституціоналізм, суверенні борги та запозичення держави.

Розділ 4. Тематичний план навчальної дисципліни

Таблиця 4.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право» для студентів денної форми навчання спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

№ з/п	Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин за видами занять			
		Разом	аудиторні		позааудиторні
			лекції	семінарські заняття	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. Теоретичні аспекти порівняльного конституційного права					
1	Тема 1. Поняття, предмет та зміст порівняльного конституційного права.	6	2	-	4
2	Тема 2. Теорія конституції та сучасні конституційні моделі.	6	2	2	2
3	Тема 3. Конституційний контроль в зарубіжних країнах.	6	2	-	4
4	Тема 4. Історія та основні ідеї конституціоналізму.	6	2	-	4
5	Тема 5. Держава як категорія конституційного права.	6	2	2	2
6	Тема 6. Засади конституційного ладу.	6	2	-	4
7	Тема 7. Основоположні цінності і принципи конституційного порядку.	6	2	-	4
8	Тема 8. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.	6	2	2	2
9	Тема 9. Конституційні форми безпосереднього народовладдя. Виборче право та виборчі системи.	6	2	2	2
10	Тема 10. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи та духовного життя суспільства.	6	2	-	4
	Поточна модульна робота № 1				
	Загалом	60	20	8	32
Модуль 2. Конституційно-правовий статус органів публічної влади					
11	Тема 11. Інституційний дизайн та конституційні моделі влади.	8	2	-	6
12	Тема 12. Інститут законодавчої влади. Парламентаризм та конституційно-правовий статус парламенту.	10	2	2	6

13	Тема 13. Конституційно-правовий статус глави держави.	10	2	2	6
14	Тема 14. Конституційно-правовий статус уряду.	8	2	-	6
15	Тема 15. Конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя.	8	2	-	6
16	Тема 16. Конституційні моделі місцевого управління та місцевого самоврядування.	8	2	-	6
17	Тема 17. Сучасні тенденції конституціоналізму.	8	2	2	4
	Поточна модульна робота № 2				
	Загалом	60	14	6	40
	РАЗОМ	120	34	14	72

Таблиця 4.2. Тематичний план навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право» для студентів заочної форми навчання спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

№ з/п	Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин за видами занять			
		Разом	аудиторні		позааудиторні
			лекції	семінарські заняття	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. Теоретичні аспекти порівняльного конституційного права					
1	Тема 1. Поняття, предмет та зміст порівняльного конституційного права.	6	2		4
2	Тема 2. Теорія конституції та сучасні конституційні моделі.	6			6
3	Тема 3. Конституційний контроль в зарубіжних країнах.	6	2		4
4	Тема 4. Історія та основні ідеї конституціоналізму.	6			6
5	Тема 5. Держава як категорія конституційного права.	6		2	4
6	Тема 6. Засади конституційного ладу.	6			6
7	Тема 7. Основоположні цінності і принципи конституційного порядку.	6			6
8	Тема 8. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.	6	2		4
9	Тема 9. Конституційні форми безпосереднього народовладдя. Виборче право та виборчі системи.	6		2	4
10	Тема 10. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи та духовного життя суспільства.	6			6
	Поточна модульна робота № 1				
	Загалом	60	6	4	50
Модуль 2. Конституційно-правовий статус органів публічної влади					
10	Тема 11. Інституційний дизайн та конституційні моделі влади.	10			10
11	Тема 12. Інститут законодавчої влади. Парламентаризм та конституційно-правовий статус парламенту.	8	2		6
12	Тема 13. Конституційно-правовий статус глави держави.	8	2		6

13	Тема 14. Конституційно-правовий статус уряду.	8	2		6
14	Тема 15. Конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя.	8		2	6
15	Тема 16. Конституційні моделі місцевого управління та місцевого самоврядування.	8		2	6
16	Тема 17. Сучасні тенденції конституціоналізму.	10			10
	Поточна модульна робота № 2				
	Загалом	60	6	4	50
	РАЗОМ	120	12	8	100

Таблиця 4.3. Тематичний план навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право», яка викладається для студентів денної форми навчання спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання семінарського заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи в розрізі тем	Кількість годин
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. Теоретичні аспекти порівняльного конституційного права					
Тема 1. Поняття, предмет та зміст порівняльного конституційного					
1. Поняття і предмет порівняльного конституційного права. 2. Методологія порівняльного конституційного права. 3. Конституційна ідентичність та конституційні системи. 4. Конституційно-правові відносини: поняття, зміст, характеристика елементів. 5. Джерела конституційного права: поняття та загальна характеристика окремих видів.	2		-	1. Проаналізуйте співвідношення понять «Державне право» та «Конституційне право», відповідь оформіть у вигляді таблиці 2. Складіть порівняльну таблицю «Види конституційно-правових норм», використовуючи різні критерії класифікації (не менше п'яти). Наведіть приклади за кожним видом норм конституцій зарубіжних країн. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	4
Тема 2. Теорія конституції та сучасні конституційні моделі.					
1. Поняття та сутність Конституції як основного закону суспільства й держави. 2. Функції конституцій та їх характеристика. 3. Класифікація конституцій зарубіжних країн: мета та критерії класифікації. 4. Форма і структура конституції. 5. Способи прийняття та розробки конституцій в зарубіжних країнах. Порядок прийняття та внесення змін (поправок) до конституцій.	2	1. Поняття та сутність Конституції як основного закону суспільства й держави. 2. Функції конституцій та їх характеристика. 3. Класифікація конституцій зарубіжних країн: мета та критерії класифікації. 4. Конституційні моделі. 5. Форма і структура конституції. 6. Способи прийняття та розробки конституцій в зарубіжних країнах. Порядок прийняття та внесення змін (поправок) до конституцій.	2	1. Пропонується вирішити завдання: «Ірак 2003 рік. Окупаційна влада та її прибічники пропонують населенню на референдумі затвердити проект нової Конституції Іраку замість чинної прийнятої 16 червня 1970 року. Пропонується виключити з Конституції провідну керівну роль партії Баас, проголосити демократичну парламентську республіку, правову державу, свободу віросповідання та рівність релігій. У відповідь одні висловлюють думку, що Конституція є необхідною, але оскільки Ірак є частиною ісламського світу, то, як і в багатьох арабських країнах (Ірані, Сирії, Єгипті), необхідно встановити в Конституції іслам в якості державної релігії, а в якості державної релігії, а в якості основи правопорядку – ісламське	2

1	2	3	4	5	6
				<p>право (шаріат). Інші виступали взагалі проти прийняття Конституції, адже шаріат не передбачає існування будь-яких законів, окрім Корану і суні». Проаналізуйте ситуацію. Визначте які функції повинна виконувати Конституція? В чому полягає її правова, ідеологічна і соціальна функції? Чи потрібна Конституція Іраку?</p> <p>2. Порівняйте за сутністю, змістом, формою та порядком внесення змін конституції Франції, Італії, Норвегії, США, Великобританії, України. Порівняльно-правовий аналіз оформіть у вигляді таблиці.</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	
Тема 3. Конституційний контроль в зарубіжних країнах.					
<p>1. Правова охорона конституції.</p> <p>2. Поняття і організація конституційного контролю (нагляду).</p> <p>3. Компетенція органів конституційного контролю і механізм її реалізації.</p> <p>4. Загальна характеристика органів конституційної юрисдикції зарубіжних держав.</p>	2		-	<p>1. Зробіть порівняльний аналіз компетенції органів конституційного контролю на прикладі десяти держав. Відповідь оформіть у вигляді таблиці.</p> <p>2. Зробіть порівняльно-правовий аналіз американської та «кельзенівської» моделей організації конституційного контролю. Результати оформити у вигляді таблиці.</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	4
Тема 4. Історія та основні ідеї конституціоналізму.					
<p>1. Поняття та структура конституціоналізму. Рівні конституціоналізму.</p> <p>2. Виникнення ідей верховенства права.</p> <p>3. Зародження парламентаризму: від фінансових до законодавчих прерогатив.</p> <p>4. Наднаціональність у праві.</p> <p>5. Напрями конституційної трансформації та глобалізація права.</p>	2			<p>1. Охарактеризуйте поняття «Наднаціональність у праві» та наведіть приклад. Обґрунтуйте відповідь.</p> <p>2. Зробіть порівняльний аналіз понять «супернаціоналізму» та «конституційного патріотизму». Відповідь оформіть у вигляді таблиці.</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	4
Тема 5. Держава як категорія конституційного права.					
<p>1. Держава як категорія конституційного права: поняття, ознаки, класифікація. Конституційні засади державної влади.</p>	2	<p>1. Держава як категорія конституційного права: поняття, ознаки, класифікація. Конституційні засади державної влади.</p>	2	<p>1. Проаналізуйте текст будь-яких трьох конституцій зарубіжних країн, а також України та спробуйте визначити форму держави з усіма її елементами (формою державного правління, формою державного</p>	2

1	2	3	4	5	6
Єдність та розподіл влади. Механізм стримувань та противаг. 2. Поняття, ознаки та структурні елементи форми держави. 3. Форма державного правління. 4. Форма державного (політико-територіального) устрою сучасних держав. 5. Державний режим.		2. Поняття, ознаки та структурні елементи форми держави. 3. Форма державного правління. 4. Форма державного (політико-територіального) устрою сучасних держав. 5. Державний режим.		(політико-територіального устрою, державним режимом)? 2. Зробіть порівняльно-правовий аналіз десяти зарубіжних держав з республіканською формою правління, відзначивши різницю між парламентською, президентською та змішаною республікою. Відповідь оформіть у вигляді таблиці. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	
Тема 6. Засади конституційного ладу.					
1. Конституційний лад і його засади. Соціальна, правова, демократична держава. 2. Принцип обмеження влади конституцією та законами. Принцип верховенства права як складова конституційного ладу. 3. Конституційно-правові засади політичної системи. Конституційні засади економічної системи.	2			1. Використовуючи тексти конституцій зарубіжних країн, підготувати по два приклади (статті або їх витяги) конституційного закріплення основ суспільного ладу в економічній, соціальній, духовно-культурній сферах. 2. В чому полягає обмеження влади конституцією та законами? Обґрунтуйте відповідь та оформите у вигляді порівняльної таблиці на прикладі десяти зарубіжних держав. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	4
Тема 7. Основоположні цінності і принципи конституційного порядку.					
1. Значення і роль принципів і цінностей в конституційному праві. Природа конституційних цінностей. Сутнісні конституційні цінності. Інституційні конституційні цінності. Інтерпретація конституційних принципів. 2. Гідність людини: основні концепції та самовизначення особи. Конституційна юриспруденція про людську гідність. Конституційне визначення людської гідності. 3. Свобода і приватна автономія, свобода волі і свавілля. 4. Принцип пропорційності та допустимі межі обмеження прав людини.	2			1. Охарактеризуйте поняття «конституційні цінності». Обґрунтуйте відповідь та оформите у вигляді порівняльної таблиці на прикладі десяти зарубіжних держав. 2. Охарактеризуйте поняття «Людська гідність» на прикладах конституцій зарубіжних країн. Обґрунтуйте відповідь та оформите у вигляді таблиці з посиланням на статті конституцій на прикладі десяти зарубіжних держав. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	4

1	2	3	4	5	6
Тема 8. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.					
1. Засади конституційного статусу людини та громадянина. 2. Інститут громадянства (підданства): поняття, підстави набуття та втрати громадянства. 3. Конституційні права, свободи та обов'язки: поняття, юридична природа, гарантії. 4. Державно-правові та міжнародно-правові механізми захисту прав громадян.	2	1. Засади конституційного статусу людини та громадянина. 2. Інститут громадянства (підданства): поняття, підстави набуття та втрати громадянства. 3. Конституційні права, свободи та обов'язки: поняття, юридична природа, гарантії. 4. Види та характеристика особистих, політичних та інших прав людини та громадянина. 5. Природні права. Позитивні права. Правові підстави обмеження в реалізації конституційних прав і свобод. 6. Державно-правові та міжнародно-правові механізми захисту прав громадян.	2	1. Проаналізуйте такі явища як біпатризм та апатризм в зарубіжних країнах. Визначте в яких країнах легально існує подвійне громадянство. Результати оформити у вигляді таблиці. 2. Які гарантії прав і свобод людини і громадянина існують в зарубіжних країнах? Обґрунтуйте відповідь та оформите у вигляді таблиці з посиланням на статті конституцій на прикладі десяти зарубіжних держав. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	2
Тема 9. Конституційні форми безпосереднього народовладдя. Виборче право та виборчі системи.					
1. Демократія та її форми. Принцип народного суверенітету. Співвідношення представницької та безпосередньої демократії. 2. Референдум (плебісцит). Народна ініціатива. Види референдумів. Предмет референдумів в різних країнах. 3. Вибори. Поняття, соціальна функція та види виборів. Виборчий процес, його основні стадії. Сучасні виборчі системи.	2	1. Демократія та її форми. Принцип народного суверенітету. Співвідношення представницької та безпосередньої демократії. 2. Референдум (плебісцит). Народна ініціатива. Види референдумів. Предмет референдумів в різних країнах. 3. Вибори. Поняття, соціальна функція та види виборів. 4. Організація і проведення виборів. Виборче право: поняття та основні принципи. 5. Активне виборче право (право обирати). Пасивне виборче право (право бути обраним). Виборчі кваліфікації (цензи) 6. Виборчий процес, його основні стадії. Сучасні виборчі системи.	2	1. Проаналізуйте референтний процес в зарубіжних країнах та правові наслідки їх результатів. Обґрунтуйте відповідь та оформите у вигляді таблиці на прикладі десяти зарубіжних держав. 2. Проаналізуйте з якого віку настає виборче право та які ще виборчі цензи застосовуються у різних країнах (не менше 10 держав). Результати оформити у вигляді таблиці. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	2
Тема 10. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи та духовного життя суспільства.					
1. Конституційне право як «політичне» право: свобода політичної діяльності та національна конституційна система.	2			1. Проаналізуйте такі явища як біпатризм та апатризм в зарубіжних країнах. Визначте в яких країнах легально існує подвійне громадянство. Результати оформити у вигляді таблиці.	4

1	2	3	4	5	6
<p>2. Конституційний статус політичних партій: еволюція та інституціоналізація.</p> <p>3. Структура громадянського суспільства та конституційний статус громадянських інституцій: соціальні спільноти, сім'я, церква, школа. Конституційний статус асоціацій підприємців та їх вплив на державну політику. Союзи споживачів та безпека довкілля.</p> <p>4. Конституційно-правове регулювання релігійних відносин.</p>				<p>2. Розробіть структурно-логічну схему «Взаємодія церкви та держави» на прикладі 3-х зарубіжних країн.</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	
Модуль 2. Конституційно-правовий статус органів публічної влади					
Тема 11. Інституційний дизайн та конституційні моделі влади.					
<p>1. Принцип субсидіарності та територіальна організація влади: унітаризм та федералізм. Основоположні засади.</p> <p>2. Право на самовизначення та сецесія.</p> <p>3. Поділ влади та система стримувань і противаг. Засади доктрини поділу влади.</p>	2			<p>1. Проведіть порівняльний аналіз унітаризму та федералізму. Результати оформити у вигляді таблиці</p> <p>2. Наведіть приклади (не менше п'яти держав) виділення окремих територіальних складових національної держави у нову державу. Відповідь обґрунтуйте.</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	6
Тема 12. Інститут законодавчої влади. Парламентаризм та конституційно-правовий статус парламенту.					
<p>1. Поняття та етапи розвитку парламенту і парламентаризму. Місце і роль парламентів у системі влади в зарубіжних країнах.</p> <p>2. Класифікація парламентів. Структура парламентів.</p> <p>3. Формування парламентів і строк його повноважень.</p> <p>4. Внутрішня структура парламенту. Повноваження парламенту.</p> <p>5. Законодавчий процес.</p> <p>6. Конституційно-правовий статус депутата в зарубіжних країнах.</p>	2	<p>1. Поняття та етапи розвитку парламенту і парламентаризму. Місце і роль парламентів у системі влади в зарубіжних країнах.</p> <p>2. Класифікація парламентів. Структура парламентів.</p> <p>3. Формування парламентів і строк його повноважень.</p> <p>4. Внутрішня структура парламенту. Повноваження парламенту.</p> <p>5. Законодавчий процес.</p> <p>6. Конституційно-правовий статус депутата в зарубіжних країнах.</p> <p>7. Конституційні засади інституту народного захисника (омбудсмена).</p>	2	<p>1. Пропонується вирішити практичне завдання: «Конституція Франції 1958 містить перелік питань, за якими нормативні акти (закони) може приймати тільки парламент. Всі інші питання відносяться до сфери регламентарної влади президента та уряду. У Великобританії переліку виняткових повноважень парламенту немає. У Кувейті монарх має право вето щодо законів парламенту, хоча він може подолати вето 2/3 голосів.» Визначте в якій країні з охарактеризованих вище діє парламент з обмеженою компетенцією? Відповідь обґрунтуйте.</p> <p>2. Від яких чинників залежить структура парламенту? Складіть порівняльну таблицю на підставі аналізу парламентів світу та України (не менше 10 країн) в якій відобразатимуться парламенти за структурою та</p>	6

1	2	3	4	5	6
				<p>формою державного (політико-територіального) устрою? Зробіть висновок: яка на Вашу думку структура парламенту є найбільш оптимальною для України?</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	
Тема 13. Конституційно-правовий статус глави держави.					
<p>1. Державна влада як інститут конституційного права.</p> <p>2. Інститут глави держави та його різновид. Місце роль глави держави в системі розподілу влади.</p> <p>3. Порядок і умови заміщення поста (посади) глави держави в монархіях та республіках.</p> <p>4. Функції, компетенція та відповідальність глави держави.</p> <p>5. Допоміжні органи при главі держави. Взаємовідносини глави держави з парламентом, урядом та іншими державними органами. Акти глави держави.</p> <p>6. Імпічмент.</p>	2	<p>1. Державна влада як інститут конституційного права.</p> <p>2. Інститут глави держави та його різновид. Місце роль глави держави в системі розподілу влади.</p> <p>3. Порядок і умови заміщення поста (посади) глави держави в монархіях та республіках.</p> <p>4. Функції, компетенція та відповідальність глави держави.</p> <p>5. Допоміжні органи при главі держави. Взаємовідносини глави держави з парламентом, урядом та іншими державними органами. Акти глави держави.</p> <p>6. Імпічмент.</p>	2	<p>1. Пропонується вирішити практичне завдання: «Президент США – глава держави у президентській республіці за згодою Сенату призначив міністром освіти містера Сміта. Нижня палата - Палата представників заперечує проти призначення і прийняла рішення про недовіру містеру Сміту. На підставі аналізу Конституції США визначте як повинен вчинити президент в цьому випадку». Відповідь обґрунтуйте.</p> <p>2. Проаналізуйте яким чином та за яких підстав в зарубіжних країнах відбувається процедура імпічменту (підстави процедури імпічменту. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці. (для аналізу слід взяти не менше 10 зарубіжних країн та Україну).</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	6
Тема 14. Конституційно-правовий статус уряду.					
<p>1. Система органів виконавчої влади. Місце уряду в системі вищих органів влади. Форми органів виконавчої влади.</p> <p>2. Порядок формування уряду.</p> <p>3. Компетенція урядів. Урядова правотворчість.</p> <p>4. Конституційно-правова, політична, кримінальна, цивільно-правова, дисциплінарна відповідальність урядів зарубіжних країн.</p>	2		2	<p>1. Проведіть порівняльно-правовий аналіз статусу глав урядів десяти зарубіжних країн. Результати слід викласти у формі таблиці.</p> <p>2. Проаналізуйте яким чином в зарубіжних країнах відбувається процес формування урядів? Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці (для аналізу слід взяти не менше десяти зарубіжних країн та Україну).</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	6
Тема 15. Конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя.					
<p>1. Поняття судової влади, її місце та роль в системі поділу влади.</p> <p>2. Конституційно-правові принципи</p>	2			<p>1. Проаналізуйте яким чином формується суддівський корпус в десяти країнах світу. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці.</p>	6

1	2	3	4	5	6
організації і діяльності судових органів. 3. Конституційно-правовий статус суддів в зарубіжних країнах. 4. Конституційна юстиція.				2. Проаналізуйте статус суддів в десяти зарубіжних країнах. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	
Тема 16. Конституційні моделі місцевого управління та місцевого самоврядування.					
1. Поняття та засади місцевого управління. 2. Система місцевого управління. 3. Структура, склад і порядок роботи органів місцевого управління. 4. Відносини органів місцевого самоврядування із центральною владою у зарубіжних державах.	2			1. Проведіть порівняльний аналіз діяльності органів самоврядування в різних державах світу. Відповідь слід оформити у вигляді таблиці на прикладі десяти зарубіжних держав. 2. Проаналізуйте статус депутатів органів місцевого самоврядування в десяти зарубіжних країнах. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці 3. Складіть термінологічний словник з теми.	6
Тема 17. Сучасні тенденції конституціоналізму.					
1. Співвідношення національного та міжнародного права. 2. Багаторівневий конституціоналізм ЄС та конституційний патріотизм. 3. Застосування зарубіжного права у діяльності конституційної юстиції. 4. Новітні технології, біоетика та права людини. 5. Конституціоналізм та перехідна юстиція. 6. Конституціоналізм, суверенні борги та запозичення держави.	2	1. Співвідношення національного та міжнародного права. 2. Багаторівневий конституціоналізм ЄС та конституційний патріотизм. 3. Застосування зарубіжного права у діяльності конституційної юстиції. 4. Новітні технології, біоетика та права людини. 5. Конституціоналізм та перехідна юстиція. 6. Конституціоналізм, суверенні борги та запозичення держави.	2	1. Охарактеризуйте механізм трансформації міжнародного права у національну правову систему? Відповідь обґрунтуйте. 2. Охарактеризуйте вплив міжнародних юрисдикційних установ на національну систему захисту прав людини України. Відповідь обґрунтуйте. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	4

Таблиця 4.4. Тематичний план навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право», яка викладається для студентів заочної форми навчання спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання семінарського заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи в розрізі тем	Кількість годин
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. Теоретичні аспекти порівняльного конституційного права					
Тема 1. Поняття, предмет та зміст порівняльного конституційного					
1. Поняття і предмет порівняльного конституційного права. 2. Методологія порівняльного конституційного права. 3. Конституційна ідентичність та конституційні системи. 4. Конституційно-правові відносини: поняття, зміст, характеристика елементів. 5. Джерела конституційного права: поняття та загальна характеристика окремих видів.	2		-	1. Проаналізуйте співвідношення понять «Державне право» та «Конституційне право», відповідь оформіть у вигляді таблиці 2. Складіть порівняльну таблицю «Види конституційно-правових норм», використовуючи різні критерії класифікації (не менше п'яти). Наведіть приклади за кожним видом норм конституцій зарубіжних країн. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	4
Тема 2. Теорія конституції та сучасні конституційні моделі.					
	-		-	1. Пропонується вирішити завдання: «Ірак 2003 рік. Окупаційна влада та її прибічники пропонують населенню на референдумі затвердити проект нової Конституції Іраку замість чинної прийнятої 16 червня 1970 року. Пропонується виключити з Конституції провідну керівну роль партії Баас, проголосити демократичну парламентську республіку, правову державу, свободу віросповідання та рівність релігій. У відповідь одні висловлюють думку, що Конституція є необхідною, але оскільки Ірак є частиною ісламського світу, то, як і в багатьох арабських країнах (Ірані, Сирії, Єгипті), необхідно встановити в Конституції іслам в якості державної релігії, а в якості державної релігії, а в якості основи правопорядку – ісламське	6

1	2	3	4	5	6
				<p>право (шаріат). Інші виступали взагалі проти прийняття Конституції, адже шаріат не передбачає існування будь-яких законів, окрім Корану і суні». Проаналізуйте ситуацію. Визначте які функції повинна виконувати Конституція? В чому полягає її правова, ідеологічна і соціальна функції? Чи потрібна Конституція Іраку?</p> <p>2. Порівняйте за сутністю, змістом, формою та порядком внесення змін конституції Франції, Італії, Норвегії, США, Великобританії, України. Порівняльно-правовий аналіз оформіть у вигляді таблиці.</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	
Тема 3. Конституційний контроль в зарубіжних країнах.					
<p>1. Правова охорона конституції.</p> <p>2. Поняття і організація конституційного контролю (нагляду).</p> <p>3. Компетенція органів конституційного контролю і механізм її реалізації.</p> <p>Загальна характеристика органів конституційної юрисдикції зарубіжних держав.</p>	2		-	<p>1. Зробіть порівняльний аналіз компетенції органів конституційного контролю на прикладі десяти держав. Відповідь оформіть у вигляді таблиці.</p> <p>2. Зробіть порівняльно-правовий аналіз американської та «кельзенівської» моделей організації конституційного контролю. Результати оформити у вигляді таблиці.</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	4
Тема 4. Історія та основні ідеї конституціоналізму.					
	-		-	<p>1. Охарактеризуйте поняття «Наднаціональність у праві» та наведіть приклад. Обґрунтуйте відповідь.</p> <p>2. Зробіть порівняльний аналіз понять «супернаціоналізму» та «конституційного патріотизму». Відповідь оформіть у вигляді таблиці.</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	6
Тема 5. Держава як категорія конституційного права.					
	-	<p>1. Держава як категорія конституційного права: поняття, ознаки, класифікація. Конституційні засади державної влади.</p> <p>2. Поняття, ознаки та структурні елементи форми держави.</p>	2	<p>1. Проаналізуйте текст будь-яких трьох конституцій зарубіжних країн, а також України та спробуйте визначити форму держави з усіма її елементами (формою державного правління, формою державного (політико-територіального устрою, державним режимом)?</p>	4

1	2	3	4	5	6
		3. Форма державного правління. 4. Форма державного (політико-територіального) устрою сучасних держав. Державний режим.		2. Зробіть порівняльно-правовий аналіз десяти зарубіжних держав з республіканською формою правління, відзначивши різницю між парламентською, президентською та змішаною республікою. Відповідь оформіть у вигляді таблиці. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	
Тема 6. Засади конституційного ладу.					
	-		-	1. Використовуючи тексти конституцій зарубіжних країн, підготувати по два приклади (статті або їх витяги) конституційного закріплення основ суспільного ладу в економічній, соціальній, духовно-культурній сферах. 2. В чому полягає обмеження влади конституцією та законами? Обґрунтуйте відповідь та оформите у вигляді порівняльної таблиці на прикладі десяти зарубіжних держав. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	6
Тема 7. Основоположні цінності і принципи конституційного порядку.					
	-		-	1. Охарактеризуйте поняття «конституційні цінності». Обґрунтуйте відповідь та оформите у вигляді порівняльної таблиці на прикладі десяти зарубіжних держав. 2. Охарактеризуйте поняття «Людська гідність» на прикладах конституцій зарубіжних країн. Обґрунтуйте відповідь та оформите у вигляді таблиці з посиланням на статті конституцій на прикладі десяти зарубіжних держав. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	6
Тема 8. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.					
1. Засади конституційного статусу людини та громадянина. 2. Інститут громадянства (підданства): поняття, підстави набуття та втрати громадянства.	2		-	1. Проаналізуйте такі явища як біпатризм та апатризм в зарубіжних країнах. Визначте в яких країнах легально існує подвійне громадянство. Результати оформити у вигляді таблиці. 2. Які гарантії прав і свобод людини і громадянина	4

1	2	3	4	5	6
3. Конституційні права, свободи та обов'язки: поняття, юридична природа, гарантії. 4. Державно-правові та міжнародно-правові механізми захисту прав громадян.				існують в зарубіжних країнах? Обґрунтуйте відповідь та оформите у вигляді таблиці з посиланням на статті конституцій на прикладі десяти зарубіжних держав. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	
Тема 9. Конституційні форми безпосереднього народовладдя. Виборче право та виборчі системи.					
	-	1. Демократія та її форми. Принцип народного суверенітету. Співвідношення представницької та безпосередньої демократії. 2. Референдум (плебісцит). Народна ініціатива. Види референдумів. Предмет референдумів в різних країнах. 3. Вибори. Поняття, соціальна функція та види виборів. 4. Організація і проведення виборів. Виборче право: поняття та основні принципи. 5. Активне виборче право (право обирати). Пасивне виборче право (право бути обраним). Виборчі кваліфікації (цензи) 6. Виборчий процес, його основні стадії. Сучасні виборчі системи.	2	1. Проаналізуйте референтний процес в зарубіжних країнах та правові наслідки їх результатів. Обґрунтуйте відповідь та оформите у вигляді таблиці на прикладі десяти зарубіжних держав. 2. Проаналізуйте з якого віку настає виборче право та які ще виборчі цензи застосовуються у різних країнах (не менше 10 держав). Результати оформити у вигляді таблиці. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	4
Тема 10. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи та духовного життя суспільства.					
	-		-	1. Проаналізуйте такі явища як біпатризм та апатризм в зарубіжних країнах. Визначте в яких країнах легально існує подвійне громадянство. Результати оформити у вигляді таблиці. 2. Розробіть структурно-логічну схему «Взаємодія церкви та держави» на прикладі 3-х зарубіжних країн. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	6
Модуль 2. Конституційно-правовий статус органів публічної влади					
Тема 11. Інституційний дизайн та конституційні моделі влади.					
	-		-	1. Проведіть порівняльний аналіз унітаризму та федералізму. Результати оформити у вигляді таблиці	10

1	2	3	4	5	6
				<p>2. Наведіть приклади (не менше п'яти держав) виділення окремих територіальних складових національної держави у нову державу. Відповідь обґрунтуйте.</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	
Тема 12. Інститут законодавчої влади. Парламентаризм та конституційно-правовий статус парламенту.					
<p>1. Поняття та етапи розвитку парламенту і парламентаризму. Місце і роль парламентів у системі влади в зарубіжних країнах.</p> <p>2. Класифікація парламентів. Структура парламентів.</p> <p>3. Формування парламентів і строк його повноважень.</p> <p>4. Внутрішня структура парламенту. Повноваження парламенту.</p> <p>5. Законодавчий процес.</p> <p>6. Конституційно-правовий статус депутата в зарубіжних країнах.</p>	2		-	<p>1. Пропонується вирішити практичне завдання: «Конституція Франції 1958 містить перелік питань, за якими нормативні акти (закони) може приймати тільки парламент. Всі інші питання відносяться до сфери регламентарної влади президента та уряду. У Великобританії переліку виняткових повноважень парламенту немає. У Кувейті монарх має право вето щодо законів парламенту, хоча він може подолати вето 2/3 голосів.» Визначте в якій країні з охарактеризованих вище діє парламент з обмеженою компетенцією? Відповідь обґрунтуйте.</p> <p>2. Від яких чинників залежить структура парламенту? Складіть порівняльну таблицю на підставі аналізу парламентів світу та України (не менше 10 країн) в якій відобразатимуться парламенти за структурою та формою державного (політико-територіального) устрою? Зробіть висновок: яка на Вашу думку структура парламенту є найбільш оптимальною для України?</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	6
Тема 13. Конституційно-правовий статус глави держави.					
<p>1. Державна влада як інститут конституційного права.</p> <p>2. Інститут глави держави та його різновид. Місце роль глави держави в системі розподілу влади.</p> <p>3. Порядок і умови заміщення поста (посади) глави держави в монархіях та республіках.</p> <p>4. Функції, компетенція та відповідальність глави держави.</p> <p>5. Допоміжні органи при главі держави.</p>	2		-	<p>1. Пропонується вирішити практичне завдання: «Президент США – глава держави у президентській республіці за згодою Сенату призначив міністром освіти містера Сміта. Нижня палата - Палата представників заперечує проти призначення і прийняла рішення про недовіру містеру Сміту. На підставі аналізу Конституції США визначте як повинен вчинити президент в цьому випадку». Відповідь обґрунтуйте.</p> <p>2. Проаналізуйте яким чином та за яких підстав в зарубіжних країнах відбувається процедура</p>	6

1	2	3	4	5	6
Взаємовідносини глави держави з парламентом, урядом та іншими державними органами. Акти глави держави. 6. Імпічмент.				імпічменту (підстави процедури імпічменту. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці. (для аналізу слід взяти не менше 10 зарубіжних країн та Україну). 3. Складіть термінологічний словник з теми.	
Тема 14. Конституційно-правовий статус уряду.					
1. Система органів виконавчої влади. Місце уряду в системі вищих органів влади. Форми органів виконавчої влади. 2. Порядок формування уряду. 3. Компетенція урядів. Урядова правотворчість. 4. Конституційно-правова, політична, кримінальна, цивільно-правова, дисциплінарна відповідальність урядів зарубіжних країн.	2		-	1. Проведіть порівняльно-правовий аналіз статусу глав урядів десяти зарубіжних країн. Результати слід викласти у формі таблиці. 2. Проаналізуйте яким чином в зарубіжних країнах відбувається процес формування урядів? Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці (для аналізу слід взяти не менше десяти зарубіжних країн та Україну). 3. Складіть термінологічний словник з теми.	6
Тема 15. Конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя.					
	-	1. Поняття судової влади, її місце та роль в системі поділу влади. 2. Конституційно-правові принципи організації і діяльності судових органів. 3. Конституційно-правовий статус суддів в зарубіжних країнах. 4. Конституційна юстиція.	2	1. Проаналізуйте яким чином формується суддівський корпус в десяти країнах світу. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці. 2. Проаналізуйте статус суддів в десяти зарубіжних країнах. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці. 3. Складіть термінологічний словник з теми.	6
Тема 16. Конституційні моделі місцевого управління та місцевого самоврядування.					
	-	1. Поняття та засади місцевого управління. 2. Система місцевого управління. 3. Структура, склад і порядок роботи органів місцевого управління. 4. Відносини органів місцевого самоврядування із центральною владою у зарубіжних державах.	2	1. Проведіть порівняльний аналіз діяльності органів самоврядування в різних державах світу. Відповідь слід оформити у вигляді таблиці на прикладі десяти зарубіжних держав. 2. Проаналізуйте статус депутатів органів місцевого самоврядування в десяти зарубіжних країнах. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці 3. Складіть термінологічний словник з теми.	6
Тема 17. Сучасні тенденції конституціоналізму.					

1	2	3	4	5	6
	-		-	<p>1. Охарактеризуйте механізм трансформації міжнародного права у національну правову систему? Відповідь обґрунтуйте.</p> <p>2. Охарактеризуйте вплив міжнародних юрисдикційних установ на національну систему захисту прав людини України. Відповідь обґрунтуйте.</p> <p>3. Складіть термінологічний словник з теми.</p>	10

Розділ 5. Оцінювання результатів навчання

Таблиця 5.1 – Розподіл балів за результатами вивчення навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право» для студентів спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

<i>Назва модуля, теми</i>	<i>Вид навчальної роботи</i>	<i>Бали</i>
Модуль 1.		
Тема 1. Поняття, предмет та зміст порівняльного конституційного права.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	-
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	1
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 1	2
	Разом:	3
Тема 2. Теорія конституції та сучасні конституційні моделі.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	2
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	1
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 2	2
	Разом:	5
Тема 3. Конституційний контроль в зарубіжних країнах.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	-
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 3	2
	Разом:	4
Тема 4. Історія та основні ідеї конституціоналізму.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	-
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 4	2
	Разом:	4

<i>Назва модуля, теми</i>	<i>Вид навчальної роботи</i>	<i>Бали</i>
Тема 5. Держава як категорія конституційного права.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	2
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 5	2
	Разом:	6
Тема 6. Засади конституційного ладу.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	-
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 6	2
	Разом:	4
Тема 7. Основоположні цінності і принципи конституційного порядку.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	-
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 7	2
	Разом:	4
Тема 8. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	2
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 8	2
	Разом:	6
Тема 9. Конституційні форми безпосереднього народовладдя. Виборче право та виборчі системи.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	2
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 9	2
	Разом:	6

<i>Назва модуля, теми</i>	<i>Вид навчальної роботи</i>	<i>Бали</i>
Тема 10. Конституційні принципи економічної політичної та духовного суспільства. соціально-економічної структури, системи та життя	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	-
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 10	2
	Разом:	4
Поточна модульна робота №1		10
Модуль 2.		
Тема 11. Інституційний дизайн та конституційні моделі влади. Інституційні	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	-
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 11	2
	Разом:	4
Тема 12. Інститут законодавчої Парламентаризм конституційно-правовий статус парламенту. Інститут влади. та	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	2
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 12	2
	Разом:	6
Тема 13. Конституційно-правовий статус глави держави. Конституційно-правовий статус глави	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	2
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 13	2
	Разом:	6
Тема 14. Конституційно-правовий статус уряду. Конституційно-правовий статус уряду.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	-
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 14	2
	Разом:	4
Тема 15. Конституційні		

моделі судової влади та конституційного правосуддя.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	-
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 14	2
	Разом:	4
Тема 16. Конституційні моделі місцевого управління та місцевого самоврядування.	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	-
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 14	2
	Разом:	4
Тема 17. Сучасні тенденції конституціоналізму	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теор. питання на семінарському (практ.) занятті	2
	3. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	2
	4. Виконання тестів для самоконтролю знань до теми 14	2
	Разом:	6
Поточна модульна робота № 2		10
ПМК (залік)		-
Разом за семестр		100

Таблиця 6 – Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти за результатами вивчення навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Дуже добре
74-81	C	Добре
64-73	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно достатньо
35-59	FX	Незадовільно з можливістю проведення повторного підсумкового контролю
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни та проведенням підсумкового контролю

Таблиця 7. Система нарахування додаткових балів за видами робіт з вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право України»

Форма роботи	Вид роботи	Бали
1. Навчальна	1. Написання і захист наукового реферату з визначеної проблеми.	0-10
	2. Виконання презентації з теми, передбаченої планом самостійної роботи.	0-10
2. Науково-дослідна	1. Підготовка матеріалів власних досліджень до участі в науковій конференції.	20
	2. Підготовка публікації в наукових виданнях.	20
Разом		*

*** Максимальна кількість додаткових балів – 30**

Розділ 6. Інформаційні джерела

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 245к/96-ВР із змінами, внесеними згідно Закону України № 1401-VIII від 2 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 28. – Ст. 532 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року № 1427-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 502 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/>
3. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року № 55-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
4. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 року № 1771-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 799 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>

Міжнародно-правові акти

5. Договір про запровадження Конституції для Європи (проект (2003/C169/01). Ухвалив консенсусом Європейський Конвент 13 червня та 10 липня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_647
6. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року // 2015. – № 24 / № 39. – 2013. – Ст. 1418 / 450 с. – Ст. 718 / код акту 67165/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036
7. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
8. Європейська конвенція про громадянство від 6 листопада 1997 року (ратифіковано із застереженням та заявою Законом України N 163-V ([163-16](#)) від 20 вересня 2006 року) // Офіційний вісник України. – 2010. – № 56, / № 41, 2006, ст. 2720 / ст.1917 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_004
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (зі змінами та доповненнями внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року та Протоколом № 14 від 13 травня 2004 року) // Офіційний вісник України. – 1998 р. – № 13. – 270 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004
10. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043
11. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 року (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042

12. Декларація ООН про принципи міжнародного права 1970 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/intlaw_principles.shtml
13. Конвенція Монтевідео про права і обов'язки держав 1933 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf>
14. Північноатлантичний договір 1949 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text
15. Римський статут міжнародного кримінального суду 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
16. Статут Організації Об'єднаних Націй 1945р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/U%20Charter_Ukrainian.pdf

Основні рекомендовані джерела інформації:

17. Верлос Н.В. Конституційне право зарубіжних країн: курс лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право» освітньої програми «Правознавство». Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. 145 с.
18. Кириченко В. М. Порівняльне конституційне право: модульний курс: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Кириченко, О. М. Куракін. - Київ: Центр учбової літератури, 2012. - 256 с.
19. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб. / за ред. В.О. Ріяки. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – К.: Юрінком, 2007. - 544 с.
20. Конституційне право України : підручник / [Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.] ; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
21. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. - К.: Ваіте, 2021. – 528 с.
22. Савчин М. В. Порівняльне конституційне право: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 328 с.

Додаткові рекомендовані джерела інформації:

23. Альбертіні М.Ф. Правове регулювання громадянства в європейських державах (порівняльний аналіз) // Правова держава. – 1998. №3. – С.116-122.
24. Антонович М.М. Імплементация норм міжнародного права щодо права щодо прав людини у правове регулювання в Україні: Курс лекцій. – Івано-Франківськ: Прикарпатський університет, 1996.
25. Аракелян М. Забезпечення конституційного права людини на захист прав і свобод судом / М. Аракелян, Н. Узун // Право України. – 2006. – № 3. – С. 19-21.
26. Барабаш Б. А. Основные направления конституционно-правовых исследований в ведущих странах мира: [США. Великобритания, Франция] / Б. А. Барабаш // Юридична Україна. – 2019. – № 1-2. – С. 17-26.
27. Барабаш Ю. Конституційна реформа і стабільність конституційного ладу: конфліктологічно-правовий аналіз системного взаємозв'язку / Ю. Барабаш // Право України. – 2012. – № 1- 2. – С. 77-96.

28. Барабаш Ю. Президент у змішаних республіках: деякі питання конституційно-правової теорії та практики / Ю. Барабаш // Право України. – 2012. – № 8. – С. 93-99.
29. Барабаш Ю. Принцип соціальної держави: окремі питання конституційно-правової доктрини та практики на сучасному етапі / Ю. Барабаш // Право України. – 2013. – № 12. – С. 54-70.
30. Батанов О. Порівняльний аналіз функціонування муніципальних виборчих систем у зарубіжних країнах / О. Батанов // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2013. - № 1 (25). С. 58-63.
31. Батанов О. Проблеми конституційної регламентації компетенції місцевого самоврядування в Україні та зарубіжних країнах / О. Батанов // Право України. – 2015. – № 9. – С. 104-113.
32. Бориславська О. Конституційна юрисдикція в умовах європейської моделі конституціоналізму // Право України. – 2018. №5. – С.93-107.
33. Бориславська О.М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз. Харків : Право, 2018. 383 с.
34. Бостан С.К., Тимченко С.М. Державне право зарубіжних країн: Навчальний посібник.-К.: Центр навчальної літератури, 2005. -504 с.
35. Бочарова Н. В. Конституціоналізація міжнародного права як зовнішній чинник конституціоналізації правових систем країн світу / Н. В. Бочарова // Юридична Україна. – 2018. – № 1-2. – С.28-34.
36. Верлос Н. В. Рецепція у конституційному праві: досвід компаративного аналізу: монографія. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 364 с.
37. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / В. П. Глиняний. - вид. 6-те. - Київ: Істина, 2009. - 768 с.
38. Грищук О. Філософія людської гідності у праві// Право України.- 2018. №9.-С.14-28.
39. Державне право зарубіжних країн (у схемах): навч. посіб. / Б. В. Калиновський, О. Я. Лапка, Н. Я. Лапка, Т. О. Пікуля, Л. А. Івершенко, Л. М. Козодой, К. В. Тарасенко; За заг. ред. О. Я. Лапки. – К.: КНТ, 2012. – 528 с.
40. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.]; Центр політико-правових реформ. – К., Москаленко О. М., 2012. – 212 с.
41. Дунаєва Л.М. Зарубіжний досвід місцевого самоврядування (політикоправовий аналіз) / Л.М. Дунаєва // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. – 2004. – Вип. 26. – С. 594-602.
42. Калашников В.М. Організаційно-правові засади місцевого управління і самоврядування в зарубіжних країнах: [монографія] / Калашников В.М.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. – Д.: Пороги, 2009. – 387 с.
43. Каррі Д.П. Конституція Сполучених штатів Америки: Посібник для всіх. –К., 1993.
44. Кельзен Г. Про сутність і цінність демократії. – Харків: ВНТЛ-Класика, 2013. – 139 с.
45. Кельман М. Підсумкові акти конституційної юрисдикції зарубіжних країн: їх юридична природа / М. Кельман // Право України. – 2000. – № 10. – С. 124- 127.

46. Коваленко А.А. Інститут глави держави в системі органів державної влади / А.А. Коваленко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. – 2002. – Вип. 17. – С. 70-76.
47. Колюх В. В. Вища рада правосуддя: конституційний статус в контексті українського та зарубіжного досвіду / В. В. Колюх // Держава і право. Серія: Юридичні науки. – 2017. – вип. 75. – С. 60-71.
48. Комарова Т. Роль Суду справедливості Європейського Союзу у формуванні доктрини конституціоналізації права ЄС / Т. Комарова // Право України. – 2019. – № 6. – С. 69-85.
49. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: навч. посібник / В. М. Бесчастний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, С. М. Пашков; за ред. В. М. Бесчастного. – Київ: Знання, 2007. – 467 с.
50. Конституційне законодавство зарубіжних країн: хрестоматія: навч. посібник / упоряд.: В. О. Ріяка, К. О. Закоморна. – Київ: Юрінком Інтер, 2007. – 384 с.
51. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: підручник / В.М.Шаповал. — 2-ге вид., перероб. і допов. —К.: Юрінком Інтер, 2010. — 464 с.
52. Конституційне право зарубіжних країн: [навч. Посібник] / М.С.Горшеньова, К.О. Закоморна, В.О. Ріяка та ін.; За заг.ред. В.О.Ріяки. - 2-е вид., допов. і перероб.— К.: Юрінкомінтер, 2006. - 544 с.
53. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посібник для підготовки до іспитів / упор. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. – Київ : Центр учбової літератури, 2017. – 206 с.
54. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2018. – 206 с.
55. Конституційне право України: [підручник] /О.Ф.Фрицький. - К., 2004 - 536 с.
56. Конституційне право України: підручник. Вид. 10-те (ювілейне): перероб. та доп. Ужгород: РІК-У, 2020. 504 с.
57. Конституційне право України: посіб. для підгот. до іспитів. Вид. 5-те, перероб. та допов. / Барабаш Ю.Г. та ін. Харків: Право, 2018. 387 с.
58. Конституція Польської Республіки (з передмовою Володимира Шаповала) / В.М. Шаповал – К.: Москаленко О.М., 2018. – 84 с.
59. Крестовська Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія-практикум / Н. М. Крестовська, О. Ф. Цвіркун. - Харків: Одиссей, 2010.
60. Ладиченко В.В. Правовий статус особи й обмеження основних прав / В.В. Ладиченко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. – 2006. – Вип. 33. – С. 17-24.
61. Лазур Я.В. Правові засади національно-культурних автономій національних меншин за законодавством зарубіжних країн / Я.В. Лазур // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. – 2005. – Вип. 28. – С. 295-302.
62. Лафітський В. Правова держава і фактори її розвитку в порівняльно-правовому вимірі// Порівняльне правознавство. -2013. №1-2. С. 435-449
63. Лоцихін О. М. Конституція як правова основа розвитку економічних функцій держави: вітчизняний та зарубіжний досвід / О. М. Лоцихін // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2016. – № 6 (176). – С. 6-11.
64. Лялюк О. Конституційно-правовий статус автономних утворень у зарубіжних країнах / О. Лялюк // Право України. – 2013. – № 6. – С. 242-250.

65. Олійник М.П. Деякі аспекти правового статусу привілеїв парламентаріїв у порівняльному конституційному праві / Олійник М.П., Олійник Н.М. // Вісник Технологічного університету Поділля. – 1999. – № 6. – С. 19-20.
66. Орленко В. І. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: посібник до підготовки до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко.- 5-те вид., стереотип. – Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2015. – 238 с.
67. Панкевич І. М. Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід: матеріали ІV всеукраїнської науково-практичної конференції (27 квітня 2018 р.): Львів: Інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка», 2018. С. 138-141.
68. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів: пер.з англ./ Сарторі Джованні; Под общ.рук. О.І.Мороз. – Київ: АртЕк, 2001. – 211 с.
69. Соляник К. Реформа місцевого самоврядування в Україні: концептуальні проблеми конституційно-правового забезпечення та перспективи розвитку // Право України. – 2018.№5. – С. 207-223.
70. Сухонос В.В. Світовий досвід закріплення статусу глави держави: історико-законодавчий контекст / В.В.Сухонос // Правова держава: Щорічник наук. пр. – 2007. – Вип. 18. – С. 207-217.
71. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс: підручник : затв. МОНУ / В. М. Шаповал.- 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ: Юрінком Інтер, 2011. – 464 с.
72. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: підручник / В. М. Шаповал. – Київ: Юрінком Інтер, 2006. – 496 с.
73. Шатіло В.А. Теоретичні проблеми конституційного механізму державної влади: співвідношення організаційних структур та функцій : вітчизняний і світовий досвід. К. : Юрид. думка, 2017. 363 с.
74. Шляхтун П. П. Конституційне право: словник термінів / П. П. Шляхтун. – Київ : Либідь, 2005. – 568 с.
75. Яковюк І. Про обсяг поняття «соціальна держава» (на основі порівняльного аналізу моделей ФРН і України) // Право України. – 1998. №11. – С. 26-28.

Розділ 7. Програмне забезпечення навчальної дисципліни

1. Загальне програмне забезпечення:

Пакет програмних продуктів Microsoft Office, до якого входить програмне забезпечення для роботи з різними типами документів: текстами, електронними таблицями, презентаціями, базами даних тощо. Мережеві сервіси Google.

Основними й найбільш використовуваними складовими пакету Microsoft Office є:

1. Microsoft Word.
2. Microsoft Excel.
3. Microsoft Power Point.

Пошукові та інформаційні системи Інтернет

1. Google: Пошукова системи Інтернет. – Режим доступу до електронних ресурсів: <https://www.google.com.ua>

Офіційні веб-сайти органів державної влади України:

1. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт/ – Режим доступу до електронних документів: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index//>.

2. Історія українського парламентаризму: від Віча Київської Русі до Верховної Ради України: офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Бібліотечно-бібліографічні ресурси. – Режим доступу до електронних документів: <http://lib.rada.gov.ua/static/excursion/parlamentaryzm.html>

3. Президент України: офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.president.gov.ua/>.

4. Урядовий портал: єдиний веб-портал виконавчої влади України. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.

5. Міністерство соціальної політики України: офіційний сайт. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>

6. Державна служба зайнятості: офіційний сайт. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index>

7. Національна служба посередництва і примирення: офіційний сайт. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.nspp.gov.ua/>

8. Офіційний український державний сайт «Децентралізація влади». – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://decentralization.gov.ua>

9. Конституційний Суд України: офіційний сайт. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://ccu.gov.ua>

Пошукові правові системи:

1. Верховна Рада України: офіційний веб-портал: Законодавство України. – Режим доступу до електронних документів: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws>

2. Верховна Рада України: офіційний веб-портал: Законотворча діяльність Верховної Ради України: Законопроекти. – Режим доступу до електронних документів: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2>

3. Президент України: офіційне інтернет-представництво: Документи. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.president.gov.ua/documents/all>

4. Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: Нормативно-правова база: База документів: Пошук нормативно-правових документів. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/npd/search>

5. Офіційний вісник України: Єдине повне офіційне періодичне видання нормативно-правових актів України. – Режим доступу до електронних документів: <http://ovu.com.ua/articles>

6. Мега-НаУ: професійна правова система: НаУ-Online: Нормативно-правові документи. – Режим доступу до електронних документів: <http://www.nau.ua>

7. Ліга:Закон: правовий портал: он-лайн сервіси: Законодавство. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.ligazakon.ua/ua/>

8. Право України: Головні документи країни: Путівник по законодавству. – Режим доступу до електронних ресурсів: http://pravo.ligazakon.ua/reference/navigator_law#a=tree&tpl=f_classific_dir&v=demo9

Бібліотечно-бібліографічні ресурси:

1. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт/: Бібліотечно-бібліографічні ресурси: Бібліографічний моніторинг. – Режим доступу до електронних документів: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>.

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: Інтернет-сторінка. – Режим доступу до електронних документів: <http://www.nbuv.gov.ua/>.

3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: Система каталогів і картотек. – Режим доступу до електронних документів: http://www.nbuv.gov.ua/db/library_db.html.

4. Національна парламентська бібліотека України: веб-сайт. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.nplu.org.ua/resources/resources.htm>.

5. Національна парламентська бібліотека України: веб-сайт: Політематична база даних статей з періодичних видань. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://analitic.nplu.org/>.

6. Національна парламентська бібліотека України: веб-сайт: Каталог статей зі збірників наукових праць. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://stt.nplu.org/>.

7. Електронний каталог бібліотеки Полтавського університету економіки і торгівлі: веб-сайт. – Режим доступу до електронних ресурсів: <http://catalog.uccu.org.ua/opacunicode/>

8. Американська бібліотека НаУКМА [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.library.ukma.kiev.ua/amer>

9. Бібліотека Конгресу США [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.loc.gov>

10. Британська бібліотека [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bl.uk>

11. Німецька національна бібліотека [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www/d-nd.de>

12. Національна бібліотека Франції [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bnf.fr>

13. Європейська цифрова бібліотека (Europeana)[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dev.europeana.eu>